

I.L. CARAGIALE

**MOMENTE
SCHIȚE
TEATRU
NUVELE**

Respect pentru oameni și cărți

| | |
|--------------------------------|-----|
| MOMENTE ȘI SCHIȚE | 6 |
| 25 de minute..... | 7 |
| Un pedagog de școală nouă..... | 12 |
| Conferință..... | 12 |
| O inspecțiune..... | 15 |
| Ajunul examenelor | 19 |
| Examenul anual | 21 |
| Tren de plăcere | 24 |
| Vizită..... | 32 |
| D-1 Goe..... | 36 |
| High-life | 42 |
| Triumful talentului..... | 47 |
| Bacalaureat | 52 |
| Lanțul slăbiciunilor | 56 |
| Mitică | 61 |
| Bùbico | 66 |
| Justiție..... | 72 |
| Art. 214..... | 75 |
| Căldură mare | 89 |
| Proces-verbal | 93 |
| Petițiune..... | 97 |
| Justiția română..... | 103 |
| Secția corecțională..... | 103 |
| Moftangii | 105 |
| Rromânul..... | 105 |
| Rromânca | 107 |
| Savantul | 110 |
| Arendașul român | 112 |
| Ultima oră!..... | 114 |
| La Moși | 119 |
| Jertfe patriotice | 123 |
| Infamie | 127 |

| | |
|---------------------------------------|-----|
| Dascăl prost | 131 |
| Premiul întâi..... | 135 |
| La poștă..... | 141 |
| C.F.R..... | 142 |
| La Peleş..... | 147 |
| Cele trei zeițe | 149 |
| Nedescifrabil..... | 150 |
| Karkaleki..... | 151 |
| NUVELE | 154 |
| O făclie de Paște | 155 |
| Două loturi..... | 170 |
| Cănuță om sucit | 186 |
| Kir Ianulea | 195 |
| Lache și Mache | 224 |
| TEATRU | 228 |
| O scrisoare pierdută | 229 |
| O noapte furtunoasă..... | 311 |
| D'ale carnavalului..... | 355 |
| Conu Leonida față cu reacțiunea | 414 |
| Năpasta | 425 |

Respect pentru oameni și cărți

„...Fiți toți joi în gară la-nălțimea patriotismului vostru, care nu s-a dezmințit niciodată, mai ales în așa plăcute, putem zice chiar fericite ocaziuni!

Cetățeni!!

Săptămâna viitoare este o zi solemnă pentru orașul nostru!!!“

Astfel se-ncheia proclamația adresată de câteva zile de părintele orașelului Z... către administrații săi, afișată pe cale publică și reprodusă în capul ziarului oficios *Sentinela Ordinii* cu acest frumos motto:

„Evenimentele mari fac totdeauna să tacă micile pasiuni!“

Toată lumea era în adevăr plină de entuziasm, deși *Drapelul Libertății*, dirijat de decanul avocaților, își termina articolul său de fond cu cuvintele:

„...Vom căuta să fim cât se poate mai parlamentari. În zadar mișeii de la primărie convoacă lumea la gară! Declarăm sus și tare că joi nu va fi entuziasm, ci numai o meschină și dezgustătoare paradă oficială. Să înceteze dar cu infamele lor mistificațiuni!... Săptămâna viitoare nu poate fi o zi solemnă; ea nu va fi decât un moment trist pentru concetățenii noștri!“

Directorul, care era însărcinat a gira afacerile prefecturii – districtul neavând deocamdată titular – la citirea acestor șiruri răutăcioase, a șoptit cu zâmbetul său diplomatic:

– Om vedea!

Joia mult așteptată a sosit. Vodă și doamna, plecând în străinătate, trebuie să se oprească douăzeci și cinci de minute în gara din marginea orașelului Z... De dimineață, peronul gării, decorat cu împletitură de brad, cu marca județului, stegulețe tricolore și covorul cel roșu al primăriei, este înțesat de lume – garnizoana, garda civică, școalele, autoritățile, notabilii și cât public a mai putut încăpea.

Directorul a plecat de la șapte de-acasă spre a lua, împreună cu primarul, cele din urmă dispozițiuni la fața locului. Nevasta

lui a rămas să se gătească și să vie mai târziu la gară cu copiii și cu amicul. Amicul este un profesor foarte tânăr, care locuiește la directorul de un an de zile; el dă și lecții la copii și redijează *Sentinela Ordinii*; e băiat bun și scrie minunat: se dă ca aproape pozitiv că tot el a scris proclamația.

Acum tot e gata... Directorul se duce la o extremitate a peronului și-și aruncă privirile la mulțimea adunată până în cealaltă extremitate... Atunci îi clipesc de departe în minte cuvintele *Drapelului*, și-și mângâie favoritele cu mulțumire...

Dar sunt zece fără zece... și cocoana nu mai vine... Ce să fie? Trenul domnesc s-a anunțat de la stația apropiată... În patru minute trebuie să fie aici... Toți ochii joacă între ceasornic și capătul liniei... Încă trei minute... Două... Un minut... S-aude șuierul cald...

– La o parte, domnilor! zice grav șeful gării potrivitându-și bine șapca roșie.

Iată-l! Pieptul lat al locomotivei s-arată la cotitura liniei. Arătarea crește, crește mereu, sforăind semeață și alunecând cu eleganță maiestooasă către peron. Cazanul fierbe, fanfara țipă, școlarii intonează imnul – un concert monstru... Vagonul domnesc intră la peron. Un freamăt furnică de colo până colo prin mulțime. Deodată, și glasurile copiilor și țipetele trâmbițelor și clocotitura norului fierbinte care se smacină captiv în pânțele mașinii sunt acoperite de urale zguduitoare... Trenul se oprește, conform programei oficiale, la zece ore precise; suveranii cobor din vagon cu suita, iar consoarta directorului n-a sosit încă!

Se face prezentarea autorităților și notabililor, după care vodă trece între bărbați, iar doamna între dame.

Întâiul clopot! Directorul, foarte nervos, mână un vătășel călare s-aducă numaidecât pe cocoana, pe copii și pe domnul profesor.

Măria-sa doamna e foarte veselă de conversația damelor; dar dumnealor o iau repede și se-ntind la vorbă... Una o povățuiește pe doamna să se păzească pe drum de răceală:

– Nu te juca, soro! boala n-alege.

Doamna multumește de binevoitoarea povată și asigură că s-a ngrijit bine, a luat haine d-acasă... În acest timp, directorul tremură de neastâmpăr.

Al doilea clopot! Măriile-lor fac un pas înapoi pregătindu-se să se suie... Directorul, asudat și înecat de emoție, s-apropie să ție un discurs. Lui vodă:

– Măria-ta!... nu plecați!... nu trebuie să plecați!... D-abia al doilea clopot a sunat; n-a sunat nici măcar al treilea!... A! dacă ar fi sunat al treilea, atunci aș înțelege să vă grăbiți... Dar nu! Și chiar să fi sunat al treilea... să zicem!... n-aveți grije: nu pleacă trenul fără măriile-voastre... s-a dat ordin în consecință!... Așadar, având aceasta în vedere, cu onoare sunteți invitați să binevoiți a lua în considerațiune... că acest district, acest oraș, în fine toți concetățenii noștri v-au iubit atât și au făcut sacrificii!...

Apoi, cu mai multă căldură, doamnei:

– Să nu plecați măcar Măria-voastră!... N-a venit încă toată lumea!... mai sunt dame, mai sunt copii, mai sunt amici, cari ar dori să vă vază ca pe o mamă!

Vodă, zâmbind foarte bucuros, zice:

– Mai stăm, mai stăm, domnule director.

– Mersi! răspunde acesta în culmea emoției.

Și, lăsând pe suverani, aleargă la capătul peronului, se suie în picioare pe o bancă și se-nalță în vârful deștelor, făcând către șoseaua dinspre oraș semne violente cu batista. În adevăr, pe șosea vine o trăsură în goană, urmată de un vătășel călare.

– Aide, soro! aide, nene, pentru numele lui Dumnezeu! că m-ați omorât!

– Vezi! nu-ți spuneam eu că-i târziu! zice palpitând cocoana către profesor.

Directorul își introduce pe peron familia și strigă sever către macagiul care stă drept, cu mâna gata pe cureaua clopotului:

– Să nu tragi!... Nu e voie să suni! Măriile-lor n-au isprăvit încă; mai au treabă aici!

Apoi către suverani:

Libris
Respect pentru oameni și cărți

– Măriile-voastre, am onoare pentru ca să vă recomand familia mea: consoarta mea, copiii mei, amicul meu!

Și pe urmă către copii:

– Sărutați mâna!

Copiii se aruncă și execută ordinul. Măriile-lor sunt din ce în ce mai veseli.

– Am auzit, dragă – zice doamnei nevasta directorului – că ați fostără cam bolnăvioară! Mi-a părut grozav de rău... Încă-i ziceam lui dom' profesor, amicul nostru, zic: vezi dumneata, dacă o prințesă și tot nu se poate pune cu voia lui Dumnezeu; dar noiăștia!... Dar acu te-ai făcut bine... Se vede... Fie, că frumoasă ești! să nu-ți fie de deochi! să trăiești!...

Totdeodată unul dintre copiii domnului director, cari privesc foarte curioși pe suverani, își scobește o nară cu degetul. Mama îi dă o palmă peste mână.

– Nu ți-e rușine să bagi mâna-n nas!... șezi frumos! te vede madam Carol!

Copilul plânge. Domnul profesor îl smucește de mână și-l bagă la arest în sala de așteptare clasa a doua. Măria-sa doamna intervine pe lângă domnul director în favoarea micului vinovat, care urlă tare în arest. Tatăl cedează înaltei influențe și dă drumul băiatului:

– Taci din gură, măgarule! și sărută mâna măriei-sale: dumneaei s-a rugat să te iert!

Suveranii s-au urcat și se arată plini de veselie la fereastra vagonului. Directorul se hotărăște, în sfârșit, după stăruința șefului gării, să permită a se suna al treilea. Trenul se pune în mișcare. Urale și muzică. Bărbații fac semne de adio cu pălăriile, damele *bezele* călduroase; directorul se șterge de sudoare obosit, iar nevasta lui strigă cât se poate către doamna:

– La revedere! *bon amusement!* Nu ne uitați p-acolo! la revedere!

Când trenul a pornit bine, o altă trăsură sosește în goană mai turbată. Decanul avocaților coboară trăgându-și după dânsul cocoana, care trage după dânsa o interminabilă rochie de catifea verde cu funde bogate de *satin rose*. Amândoi își fac loc cu

furie prin mulțime, care acum a rupt rândurile și iese în dezordine.

– A plecat? zice dezolată cocoana.

– Da, a plecat, i se răspunde.

– Cum se poate? trenul stă totdeauna treizeci și cinci de minute!

– Åsta era tren domnesc, *ma chère*, zice nevasta directorului.

– Ce? era să v-aștepte vodă și doamna pe dv.? adăogă profesorul cu un zâmbet răutăcios de superioritate.

– Așa? vociferează decanul. Am înțeles!... Astea sunt iar intrigile lui dom' director: care va să zică numai dumnealui și familia și... amicul dumnealui să vază pe măriile-lor!

Pe urmă, întorcându-se la lumea care se duce:

– Iată, fraților, o probă mai mult că astăzi opozițiunea este considerată ca afară din națiune... Foarte bine... Vom lua act și de aceasta și vom protesta!

Decanul și familia sa au fost multă vreme la cuțite cu directorul și cu familia acestuia, deși damele erau surori. Chiar o polemică, „cât s-a putut mai parlamentară“, s-a urmat cu privire la aceasta, între cele două ebdomadare locale, *Drapelul* decanului și *Sentinela* amicului.

Tocmai la niște alegeri, o persoană de-naltă influență, aflând despre vrajba celor doi cumnați, a stăruit de i-a împăcat, promițând serios că și anul viitor va fi o zi solemnă pentru orașelul Z... și atunci trenul domnesc o să se oprească acolo un ceas... și douăzeci și cinci de minute.

Libris

Un pedagog de școală nouă

Respect pentru oameni și cărți

D. Mariu Chicoș Rostogan, distinsul nostru pedagog absolut¹, și-a început cariera printr-o memorabilă conferință didactică.

Vom da aci mai la vale conferența în rezumat, apoi câteva note, luate după natură, despre activitatea în *praxă*² a eminentului pedagog.

Trebuie prealabil să spunem că d-sa, totdeauna înainte de *e* și *i* pronunță pe:

n ca *gn* franțuzesc,

t ca *k*,

d ca *gh*,

g ca *j*,

c ca *ș*.

Aceasta pentru ușurarea citirii citatelor din vorbirea d-sale pe cari voim să le transcriem pe cât se poate cu pronunțarea lor originală. Cititorul va suplini părțile din cale afară originale, pe cari ne-a fost prea greu să le transcriem exact, ca de ex. *gn* și *ğ*.

Conferință

„Onorat aughitoriu,

Vom căuta să ne roskim astăzi ghespre metoda ghe a prăda grămakica în jenăre și apoi numai doară ghespre metoda intuikivă și ghespre răspunsurile neapărake, neășitake ghe lojica lucrului, amăsurat inkelijinții școlerului!“

Așa începe d. conferențiar. Cui nu a asistat la conferența aceasta trebuie să-i spunem că pedagogul pune întrebările și

¹ În Ardeal, absolvenții facultăților de teologie, de pedagogie etc. erau numiți „teologi absoluți“, „pedagogi absoluți“ etc.

² Practică (ardelenism).

presupune și răspunsurile. Așa că urmarea, deși s-ar părea o conversație între pedagog și școlar, este însuși corpul conferenței. Iată rezultatul acestei superioare opere didactice.

Urmează conferențiarul:

PEDAGOGUL: No! ce-i grămakica?

ȘCOLERUL: Grămakica iaște...

PEDAGOGUL: No, că-z ce iaște? că-z doar nu iaște vun lucru mare.

ȘCOLERUL numai apoi să răculeje și răspunghe: grămakica iaște o știință ghespre cum lucră limba și lejile mai apoi la cari se supune aceea lucrare, ghin toake punturile ghe veghere.

PEDAGOGUL: Bravo, mă! prostovane! (îi zic așe doară nu spre admonițiune, ci spre înghemn și încurajare). No, acuma, spune-ne tu numai cum se împart substankivele? Școlerul, la întrebarea aceasta a mea doară, musai să răspunză, nețăsare¹, amăsurat priceperii și rățiunii sale:

ȘCOLERUL: În substankive cari se văd și substankive cari nu se văd – reșpeckive concreke și abstracke!

PEDAGOGUL: Apoi merem mai gheparke pe ogorul pedagogic și punem cheskiunea doar:

Ați auzit voi, copii, ghespre jăn? Ce iaște jănul?

ȘCOLERUL răspunghe: Jănul e cumu-i lucru: masculin, femenin și ekerojen au neutru, reșpeckive ghe bărbat, ghe femeie și ghe ce nu-i nici bărbat, nici femeie.

PEDAGOGUL: Exemple doară...

ȘCOLERUL apoi musai se exprime astfel:

Calul îi substankiv masculin; iel se schimbă în iapă, ș-apoi ghevine femenin.

PEDAGOGUL: No! dar neutru?

ȘCOLERUL (inoțent cumu-i, el nu poake da exemplul aghecvat; eu, pedagogul, atuncia-s gata să-i dau ilustrățiunea keoriei...)

PEDAGOGUL: Neutru! Neutru mai apoi, dacă-i calul masculin și iapa femenină, neutru-i catărul, carele nu-i nici cal, nici iapă,

¹ Necesari (adv.).

Libris.ro

nici măgar, nici cal: e catâr, aghică corșitură ghe îmbele jenuri, și mai gheparke pentru aceea ce conzultă zoologia, care-i o altă știință naturală, și doară *naturalia non sunt turpia!*...¹

După aceea doară, școlerul musai să fie, în rățiunea sa puerilă, eghificat pe gheplin ghe jănurile tutor substankivelor.

Vine numai după-aceea cheskiunea makemakică... Spune-ne tu doară, Bârsăscule! (zic eu școlerului) ce înțăleji tu prin curbă, o linie curbă?

ȘCOLERUL: Care nu-i ghireaptă...

PEDAGOGUL (*zâmbind cu bunătațe*): No! care nu-i ghireaptă, bine! da' cumu-i, dacă nu-i ghireaptă?

ȘCOLERUL mai apoi vine la aceea înduplecare a rățiunii că musai va să răspundă minken²:

E o linie oablă, oablă, care mere și mere și mere și iarăși se-ntoarnă ghe unghes o purces.

PEDAGOGUL (*jucându-și serios rolul*): Bine! Răspuns limpeghe! Chiar!³ reșpeckive esact... No, acuma, spune-ne cine au invăntat numerele?

ȘCOLERUL acuma, după memorare numai, căci memoria e, cum zice Tubinghen, pur animală, răspunghes ca animalul: numerele pare, reșpeckive cele cu soțiu, le-au invăntat Pitagora, iar mai apoi cele impare, reșpeckive cele fără soțiu, le-au invăntat Eratoskenes!

Bravo!

Cum veghe, onoratul aughitoriu, toake răspunsurile școlerului după metoda intuikivă, moghearnă sunt neșesitate prin lojika lui, proprie vorbind născândă, dar completaminke formată printr-o educațiune aghecvată cercustanțelor⁴, probăluice ca gherivând ghin natura noastră, carea lucră pe cum e mânată mai gheparte.

¹ Cele firești nu sunt rușinoase!... (adagiu latin).

² *Minten* sau *mintenaș*, îndată (ardelenism).

³ Clar.

⁴ Circumstanțelor, împrejurărilor.

libris

Într-o viitoare conferință, vom cuvânta apoi ghespre această natură iarăși în aplicațiunile sale în raport cu pedagogia, cu beserica și cu școala!

(Aplauze. A doua zi, pedagogul nostru este numit în slujbă, profesor „ghe padagogie în jenăre și ghe limba makernă în șpețial“. Să-l vedem la lucru.)

O inspecțiune

PROFESORUL: Că-z onorat domnul inșpectore va binevoi doară un momânt să asculke aplicațiunea metoaghii intuikive.

INSPECTORUL (*se așază, scoate carnetul și condeitul și ascultă.*)

PROFESORUL: Mă! prostovane! tu ala ghe colo... Spune-ne tu doară: ce iaște ființă și ce iaște lucru, mă?

ELEVUL: Lucrul, dom'le, este care nu mișcă, și ființă pentru că mișcă!

PROFESORUL: No! dar ornicul meu... prostule! ființă-i ori lucru?

ELEVUL: E lucru, dom'le!

PROFESORUL: Că'z doar mișcă, mă! auzi-! (*bagă ceasul la urechea elevului.*)

ELEVUL (*ferindu-se*): Da, dar daca nu-l întoarcem, nu mișcă.

PROFESORUL (*satisfăcut*): Bravo! (*cătră domnul inspector*): Ș-apoi doar ăsta-i ghintre cei meghiocri... Bine! (*Elevul trece la loc.*) Tu, mă! ălălant ghe lângă el... Câte picioare are boul, mă?

ELEVUL: Patru, dom'le!

PROFESORUL (*vesel*): Ei, pe dracu! că-z doar n-o să aibă șapke!... și ce e boul cu patru picioare? lucru ori ființă? Ha?

ELEVUL: Ființă, dom'le!

PROFESORUL: Dar masa ființă-i?

ELEVUL: E lucru, dom'le!

PROFESORUL: No! că-z n-are și ea patru?

ELEVUL: Da, dar nu se mișcă, dom'le!

LIBRIS
Respect pentru oamenii și cărți

PROFESORUL (*și mai vesel*): Ei! pe dracu! să se miște... poake doar că cu spirikismus!

INSPECTORUL (*tușește tare și caută să schimbe vorba*): Mă rog, cum îl cheamă pe elevul acesta?

PROFESORUL: Anibal Ioanescu.

INSPECTORUL: Răspunde bine.

PROFESORUL (*cu siguranță*): Că-z ăsta-i ghintre cei bunișori!... No! la gheografie acuma... Mă! tu ghe colo... Spune-ne tu doară toake ștakele Europei.

ELEVUL: Franța, dom'le.

PROFESORUL: Franția, bine!

ELEVUL: Anglia, dom'le.

PROFESORUL: Iașke!

ELEVUL: Germania, dom'le.

PROFESORUL: Ghermania.

ELEVUL (*se pornește repede. Profesorul dă din cap afirmativ la fiecare nume de stat cu satisfacție și cu mândrie*): Elveția, Rusia, Suedia, Italia, Belgia, Olanda, Turcia, Bulgaria, România, Serbia, Muntenegru și Grecia... dom'le!

PROFESORUL (*încruntându-se*): Și apoi mai care, mă?

ELEVUL: Atâtea, dom'le!

PROFESORUL (*încercând să scrâșnească*): Dar Șpania, mă?

ELEVUL (*intimidat*): Și... Spania, dom'le!

PROFESORUL (*mai aspru*): Dar Șpania, ungh-e-i Șpania?

ELEVUL: ...?!

PROFESORUL (*magistral*): Șpania-i lângă Portocalia, mă boule, și vițăversa!

ELEVUL (*aiurit*): Și... Spania și Portocalia, dom'le!

PROFESORUL (*din ce în ce mai sus*): Și mai care?

ELEVUL (*pierdut*): Vițăvercea, dom'le!

PROFESORUL (*indignat*): Nu vițăvercea, mă! Dănimarca, mă! Dania, mă! (*Șoptind amenințător printre dinți*): Dania tătână-tău! (*Energic*): Merji la loc, boule!

ELEVUL (*pleacă obidit la loc*).

INSPECTORUL (*conciliant*): Ei, oricum, tot a știut destul de bine.